

ZBORNICA ZDRAVSTVENE IN BABIŠKE NEGE SLOVENIJE -
ZVEZA STROKOVNIH DRUŠTEV MEDICINSKIH SESTER, BABIC
IN ZDRAVSTVENIH TEHNIKOV SLOVENIJE

KOMPETENCE IN POKLICNE AKTIVNOSTI IZVAJALCEV V DEJAVNOSTI BABIŠTVA

LJUBLJANA, 2021

ZBORNICA ZDRAVSTVENE IN BABIŠKE NEGE SLOVENIJE -
ZVEZA STROKOVNIH DRUŠTEV MEDICINSKIH SESTER, BABIC
IN ZDRAVSTVENIH TEHNIKOV SLOVENIJE

KOMPETENCE IN POKLICNE AKTIVNOSTI IZVAJALCEV V DEJAVNOSTI BABIŠTVA

LJUBLJANA, 2021

KOMPETENCE IN POKLICNE AKTIVNOSTI IZVAJALCEV V DEJAVNOSTI BABIŠTVA

Izdala in založila:

Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev
medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije
Ob železnici 30a, 1000 Ljubljana

Glavna in odgovorna urednica:

Monika Ažman

Lektorica:

Jelica Žalig Grce

Oblikovanje:

Barbara Kralj, PRELOM d. o. o.

Leto izdaje:

2021

Naklada:

500 izvodov

Delovna skupina:

Gordana Njenjić, mag. zdr. neg., dipl. m.s., sms babica – vodja delovne skupine

in člani:

Anže Čeh, mag. z. n., dipl. bab., ing. zoot.

Rok Janežič, dipl. bab.

Katja Logar, dipl. bab.

Irena Maguš, mag. jav. upr., dipl. bab.

Renata Nahtigal, dipl. bab., MSc (UK)

Mateja Pogorelc, dipl. bab.

Anita Prelec, dipl. m. s., MSc (UK)

viš. pred. Tita Stanek Zidarič, dipl. bab., MSc (UK)

Recenzenta:

Rosemarie Franc, dipl. bab.

prof. dr. Miha Lučovnik

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

618.2/6-083(082)
614.253.5:005.336.2(082)

KOMPETENCE in poklicne aktivnosti izvajalcev v dejavnosti babištva
/ [glavna urednica Monika Ažman]. - Ljubljana : Zbornica zdravstvene in
babiške nege Slovenije - Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic
in zdravstvenih tehnikov Slovenije, 2021

ISBN 978-961-273-227-1
COBISS.SI-ID 57589251

dokumentu na pot

Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije (Zbornica – Zveza) kot enovito strokovno in reprezentativno telo izvajalcev zdravstvene nege in babištva v Republiki Sloveniji v skladu s svojo statutarno vlogo varuha stroke delovanje usmerja v skrb za razvoj in delovanje stroke zdravstvene nege in babištva ter oskrbe v Republiki Sloveniji, v stalen strokovni, karierni in osebnostni razvoj vseh izvajalcev zdravstvene nege in babištva.

Pogled v še ne tako davno preteklost skozi pomemben dokument Zbornice – Zveze (Požun, Štemberger Kolnik & Prelec, 2010), ki opiše poročilo skupine TAIX (Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission) s svetovalnega obiska v Sloveniji leta 2002, je zaslediti mnoga priporočila, ki se dotikajo področja babištva. Spremeniti je bilo treba vsebine izobraževalnega programa, da bodo le-te zadostile potrebam poklica babice, kot jih določa evropska Direktiva 2005/36/ES o priznavanju poklicnih kvalifikacij, uskladiti število ur izobraževanja z direktivami, doreči vsebine, način in obseg izvajanja klinične prakse, v filozofijo izobraževanja vključiti kompetence poklica, ustanoviti register medicinskih sester in babic, ki bo javno dostopen in uskladiti terminologijo za področje babištva.

Dve desetletji za tem je zgoraj zapisano res le še zgodovina. Danes so v Republiki Sloveniji diplomirane babice skladno z določili Zakona o zdravstveni dejavnosti in Odredbe o seznamu izvajalcev zdravstvenih poklicev **nosilke babiške nege**, ki morajo biti vpisane v register in imeti veljavno licenco (Uradni list RS, št. 16/13). Skladno s Pravilnikom o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege (Uradni list RS, št. 152/20) se jim podeli licenca za **samostojno izvajanje babiške nege**. Regulacijsko telo v državi je z javnimi pooblastili Zbornica – Zveza. Register izvajalk babištva je javno dostopen. V strokovni organizaciji z več kot 90-letno tradicijo so babice polnopravno zastopane, kar izkazujejo tudi ime organizacije in statutarna določila.

Vloga diplomiranih babic kot nosilk babiške nege ter njihova avtonomnost v dejavnosti babištva je na podlagi evropskih direktiv upoštevana tudi pri opredelitvi poklicnih kompetenc, opredeljenimi v seznamu poklicev, ki je bil sprejet skupaj z Odredbo o seznamu poklicev v zdravstveni dejavnosti (Uradni list RS, št. 4/14), v skladu s katerimi je **diplomirana babica/diplomirani babičar** (v nadaljnjem besedilu diplomirana babica) usposobljena za številne aktivnosti, ki so zapisane tudi v tem dokumentu.

Vsemu doslej naštetemu je posebna delovna skupina dodala še pričujoči dokument Kompetence in poklicne aktivnosti izvajalcev v dejavnosti babištva, za kar se jim iskreno zahvaljujem. Dokument predstavlja še zadnji kamenček v mozaiku samostojnosti poklica, ki se v naši državi zaradi nekaterih predhodnih odločitev po začasni prekinitvi izobraževanja v 80. letih prejšnjega tisočletja kar ne more umestiti na mesto, ki mu pripada. Prav ta dokument dokončno razblinja dileme področij dela babice oz. babištva.

Pričujoči dokument Poklicne kompetence in aktivnosti izvajalcev v dejavnosti babištva je prvi samostojni dokument s tovrstno vsebino, zagotovo pa ne zadnji. Je »živ« dokument, ki se bo v prihodnosti prilagajal spremembam izobraževalnih programov in poklicnih standardov, ki se bodo spreminjali skladno s spremenjenimi potrebami žensk, mater in otročnic. Le še vprašanje časa je, kdaj bomo začeli izobraževati babice z naprednimi znanji, ki bodo širile svoje področje avtonomnega delovanja za še boljše izide v zdravstvenem varstvu žensk in otrok.

Zavezani k strokovni in kakovostni obravnavi žensk, mater in otročnic dokument vsem bobicam nalaga odgovornost in dolžnost, da se po njem ravnaajo, ga dopolnjujejo in razvijajo. Zbornica – Zveza kot strokovna organizacija in regulacijski organ se k temu zavezuje in vse aktivnosti bobic pri tem tudi podpira.

Hvala lepa vsem bobicam, ki s svojim znanjem, izkušnjami, mentorstvom, pedagoškim in raziskovalnim delom razvijate poklic, ki zagotovo ne bo nikoli izumrl.

S spoštovanjem do vseh vas,

MONIKA AŽMAN

PREDSEDNICA ZBORNICE – ZVEZE

nagovor recenzentov

V dokumentu, ki je pred vami, je predstavljen kompetenčni okvir v babištvu, ki ga sestavljajo splošne kompetence in pet specifičnih kompetenc (načrtovanje družine, reprodukcija in nosečnost, porod in rojstvo, poporodno obdobje, obravnava otroka in ginekologija) in zagotovo predstavlja pomemben mejnik v razvoju in potrditvi babištva v Sloveniji.

Kompetence so nujne za učinkovito, kakovostno in varno babiško obravnavo. Povezane so s strokovnim znanjem in veščinami, ki so potrebne za opravljanje babiškega poklica. Pripomorejo namreč k uspešno opravljanju dela in bobicam in babičarjem omogočajo nadpovprečno delovanje. Prispevajo k izboljšanju kakovosti babiškega izobraževanja in storitev ter so temelj etičnim in pravnim načelom babištva. Z razvojem kompetenc se krepijo tudi povezave med babiško teorijo in prakso.

Čestitam pripravljavcem dokumenta, saj njegova izdaja pomeni priznanje znanja in veščin, ki so specifični za babištvo, kar babištvo opredeljuje kot poklic, ki je enakovreden vsem drugim poklicem v zdravstvu.

**Rosemarie Franc, dipl. bab., dipl. m. s.,
strokovna vodja ZN in babištva Oddelka za perinatologijo UKC Maribor**

Dokument Kompetence in poklicne aktivnosti izvajalcev v dejavnosti babištva pri naša posodobljeno podrobno opredelitev kompetenc zdravstvenih delavcev na področju babištva v Sloveniji, poleg tega pa vsebuje tudi slovenski kodeks etike za babice. Verjamem, da bo dokument pomembno vplival na nadaljnji razvoj babištva pri nas. Opredelitev kompetenc je za ta razvoj bistvena, saj tudi Zakon o zdravstveni dejavnosti določa, da »zdravstveni delavec lahko samostojno opravlja vsako delo, za katero ima ustrezno izobrazbo in je zanj usposobljen«. Brez natančne opredelitve kompetenc je tako nemogoče govoriti o babištvu kot samostojni profesiji. Zato pozdravljam posodobljeno in celovito definicijo babiških kompetenc, ki je nastala na podlagi domačega znanja in izkušenj, upoštevajoč tudi direktive Evropskega parlamenta in Sveta ter dokumente Mednarodne zveze bobic.

**Prof. dr. Miha Lučovnik, dr. med., spec. gin. in por.,
Univerzitetni klinični center Ljubljana**

Seznam kratic

CTG

kardiotokograf
(instrument za snemanje
kardiotokograma)

UZ

ultrazvok

ICM

International
Confederation of
Midwives (Mednarodna
babiška zveza)

EMA

European Midwives
Association (Evropsko
združeneje babic)

D-CTG

direktna kardiotokografija

UPM

umetno predrtje mehurja

EKG

elektrokardiogram

NBO

Newborn behavioral
observations
(Opazovanje vedenja
novorojenčka)

Seznam slik

Slika 1/ stran 22

Kompetence za osnovno
babiško prakso po ICM
(2019)

Slika 2/ stran 26

Kompetenčno ogrodje

Kazalo

1	Uvod	7
1.1	Kronologija nastajanja dokumenta	8
1.2	Namen in cilji dokumenta	9
2	Opredelitev dejavnosti v babištvu	10
2.1	Definicija poklica babice	11
2.2	Definicija babištva	12
2.3	Kontinuirana babiška obravnava, filozofija babištva in model babiške skrbi	12
3	Kodeks etike	14
3.1	Kodeks etike za babice Slovenije	15
3.2	Pravice žensk in babic	18
4	Opredelitev kompetenc v babištvu	19
4.1	Splošno	19
4.2	Kompetence Mednarodne babiške zveze	21
4.3	Poklicne kompetence v zdravstvenih in drugih predpisih Republike Slovenije	23
4.4	Komponente babištva	25
5	Sestava kompetenčnega ogrodja kompetenc in poklicnih aktivnosti izvajalcev v dejavnosti babištva v Sloveniji ...	26
5.1	Splošne kompetence	27
5.2	Kompetence v v prednosečnostnem obdobju in v zvezi z načrtovanjem družine	29
5.3	Babiška obravnava, skrb in svetovanje med nosečnostjo	30
5.4	Babiška obravnava med porodom	33
5.5	Vloga babice v poporodnem obdobju matere	35
5.6	Babiška obravnava novorojenčka	36
5.7	Babiška obravnava žensk z ginekološkimi obolenji ter žensk v perimenopavzi in menopavzi	38
6	Literatura	40

Uvod

Dokument Poklicne aktivnosti in kompetence v babištvo opredeljuje poklicne aktivnosti v babištvo, ki jih izvajajo izvajalci babištva, navedeni v seznamu poklicev zdravstvenih delavcev, ki je opredeljen v Odredbi o seznamu poklicev v zdravstveni dejavnosti (Odredba o seznamu poklicev v zdravstveni dejavnosti, 2014) in v Pravilniku o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege (Pravilnik o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege, 2016), hkrati pa opredeljuje kompetence in poklicne aktivnosti na različnih področjih zdravstvenega varstva žensk, otrok in družine.

Kompetence so usklajene z dokumentom Essential Competencies for Basic Midwifery Practice (International Confederation of Midwives, 2019). Kompetence opisujejo minimalni nabor znanja in razumevanja, vedênja, spretnosti in sposobnosti ter naprednih znanj za opravljanje poklica diplomirane babice, diplomiranega babičarja.

Dejavnost babištva lahko v skladu s seznamom poklicev opravljajo posamezniki s pridobljeno kvalifikacijo medicinska sestra babica in diplomirana babica/diplomirani babičar.

V tem dokumentu uporabljeni izrazi za poklice v babištvo, zapisani v ženski slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.

1.1 Kronologija nastajanja dokumenta

V letu 2008 smo se v Sloveniji prvič srečali s prispevkom o babiških kompetencah, ki je bil povzet po dokumentu International Confederation of Midwives (ICM) Essential Competencies for Basic Midwifery Practice s slovenskim naslovom **Kompetence za osnovno babiško prakso** (Zakšek, et al., 2008). V prispevku so avtorice predstavile skupaj 214 na 7 poglavij razdeljenih kompetenc, ki so natančno opredeljevale osnovne kompetence babic pri njihovem delu.

V istem letu je bil v okviru Zbornice zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveze društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije (v nadaljnjem besedilu Zbornica – Zveza) izdan dokument z naslovom **Poklicne aktivnosti in kompetence v zdravstveni in babiški negi** (Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije, 2008).

V letu 2011 je Upravni odbor Zbornice – Zveze dal pobudo za revizijo obstoječega dokumenta iz leta 2008. V ta namen je bila osnovana delovna skupina v sestavi: Irena Maguš, mag. jav. upr., dipl. bab., Renata Nahtigal, dipl. bab., MSc (UK), Gordana Njenjić, mag. zdr. neg., dipl. m. s., sms babica, Anita Prelec, dipl. m. s., MSc (UK), Katja Logar, dipl. bab. in Anže Čeh, mag. zdr. neg., dipl. bab., ing. zoot. V letih 2012 do 2014 so se pri opredelitvi kompetenc na ožjem strokovnem področju vključevali tudi vodje in zaposleni kliničnih oddelkov na Ginekološki kliniki UKC Ljubljana in vodja pedagoške dejavnosti Nada Vigec, prof. zdr. vzgoje. Ob zaključku oblikovanja dokumenta v letu 2018 so se skupini pridružili še Mateja Pogorelc, dipl. bab., Tita Stanek Zidarič, dipl. bab., MSc (UK) in Rok Janežič, dipl. bab.

V letu 2019 je ICM izdal posodobljen dokument **Essential Competencies for Basic Midwifery Practice** (ICM, 2019), vsebino katerega so člani delovne skupine pri nastajanju tega dokumenta tudi upoštevali.

Aktivnosti delovne skupine so zavzemale:

- opredelitev izhodiščnega stanja;
- uskladitev nastajajočega dokumenta z Direktivo 2013/55/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. novembra 2013 o spremembi Direktive 2005/36/ES o priznavanju poklicnih kvalifikacij (v nadaljnjem besedilu Direktiva 2013/55/EU) (Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta, 2005; Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta, 2013) in dokumentom Essential Competencies for Basic Midwifery Practice (ICM, 2019);
- dogovor o komponentah kompetenčnega ogrodja;
- podroben pregled in opredelitev potrebnega:
 - osnovnega znanja, sposobnosti in/ali spretnosti;
 - naprednega znanja, sposobnosti in/ali spretnosti za opravljanje aktivnosti v okviru posamezne kompetence.

**Napredna znanja,
sposobnosti in/ali spretnosti
ter tako pridobljene
kompetence, navedene v
tem dokumentu, so področje
dodatnega podiplomskega
izobraževanja.**

1.2 Namen in cilji dokumenta

- Opredeliti kompetence in poklicne aktivnosti izvajalcev v babištvu na vseh ravneh delovanja.
- Prispevati k varnemu in kakovostnemu izvajanju aktivnosti v babištvu.
- Prispevati k implementiranju kompetenc v skladu z Direktivo 2013/55/EU (Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta, 2013) in dokumenta ICM v slovenski prostor.
- Prispevati, da bo zdravstveni management vzpostavil stanje, da bodo izvajalci babištva izvajali dela in naloge v okviru svojih poklicnih kompetenc in specifičnih poklicnih aktivnosti, za katere so ustrezno usposobljeni.
- Prispevati k oblikovanju podlage za načrtovanje kadrov in kadrovskega normativov na področju babištva ter sistemizacijo delovnih mest.
- Pripraviti podlago za organizacijo in razvoj dela v babištvu.
- Pripraviti podlago za babiško zakonodajo.
- Temelj za prenovo formalnih izobraževalnih programov študija babištva.
- Spodbuditi karierni razvoj babic.

Opredelitev dejavnosti v babištvu

Pravilnik o minimalnih pogojih usposobljenosti in pridobljenih pravic za poklice zdravnik, zdravnik specialist, zdravnik splošne medicine, doktor dentalne medicine, doktor dentalne medicine specialist, diplomirana medicinska sestra, diplomirana babica in magister farmacije (Pravilnik o minimalnih pogojih usposobljenosti, 2017; Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o minimalnih pogojih usposobljenosti, 2020) določa minimalne pogoje usposobljenosti in pridobljenih pravic usposobljenosti za poklic babice iz Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij (Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta, 2005, str. 22), zadnjič spremenjene z delegiranim sklepom komisije (EU) 2019/608 z dne 16. januarja 2019 o spremembi Priloge V k Direktivi 2005/36/ES Evropskega parlamenta in Sveta glede dokazil o formalnih kvalifikacijah in nazivov programov usposabljanja (Uradni list št. 104 z dne 15. 4. 2019, str. 1), (v nadaljnjem besedilu Direktiva 2005/36/ES).

Poklic babice ima jasno opredeljeno definicijo poklica babice in babištva ter filozofijo babištva, ki izhajajo iz definicij ICM, upoštevana pa so tudi priporočila in vodila European Midwives Association (EMA). Zbornica – Zveza s Sekcijo medicinskih sester in babic je članica obeh mednarodnih združenj na področju babištva.

Direktiva EU 2013/55/EU v členu 42 določa minimalne izobraževalne zahteve za diplomirane babice in vključuje niz naslednjih kompetenc:

- informiranje in svetovanje v zvezi z načrtovanjem družine;
- diagnosticiranje nosečnosti in spremljanje normalnega poteka nosečnosti, izvajanje preiskav, potrebnih za spremljanje razvoja normalnega poteka nosečnosti;
- predpisovanje in svetovanje v preiskavah, potrebnih za čimprejšnje diagnosticiranje tveganih nosečnosti;
- izvajanje programov šole za starše in popolne priprave na porod, vključno s svetovanjem o higieni in prehrani;
- skrb za mater in pomoč med porodom ter spremljanje stanja ploda v maternici z ustreznimi kliničnimi metodami in tehničnimi sredstvi;
- izvajanje spontanov porodov vključno z epiziotomijo, kadar je potrebna, v nujnih primerih pa tudi porod v medenični vstavi;
- prepoznavanje opozorilnih znakov nepravilnosti pri materi ali otroku, ki zahtevajo napotitev k zdravniku in pomoč temu zdravniku, kadar je to primerno; izvajanje ustreznih nujnih ukrepov v zdravnikovi odsotnosti, zlasti ročne odstranitve placente, ki ji lahko sledi ročni pregled maternice;
- pregledovanje in negovanje novorojenčka, ukrepanje po lastni presoji v primeru potrebe in izvajanje takojšnjega oživljanja, kadar je to potrebno;
- nega matere in spremljanje njenega napredka v poporodnem obdobju ter dajanje vseh potrebnih nasvetov o negi otroka, da bi lahko svojemu novorojenemu otroku zagotovila optimalen razvoj;
- izvajanje zdravljenja, ki ga predpiše zdravnik;
- priprava potrebnih pisnih poročil (Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta, 2013).

2.1 Definicija poklica babice

»Babica je oseba, ki je uspešno zaključila javno priznani študijski program babištva, ki temelji na osnovnih kompetencah ICM za babiško prakso in standardih ICM za izobraževanje babic; je vpisana v register zdravstvenih delavcev, je pridobila licenco za opravljanje babiške dejavnosti, uporablja strokovni naslov babica in dokazuje usposobljenost za izvajanje babiške prakse.

Babica je prepoznana kot odgovorna in zanesljiva strokovnjakinja, ki dela v partnerstvu z žensko, jo podpira, ne guje, ji svetuje med nosečnostjo, porodom in v poporodnem obdobju. Spremlja žensko med porodom, pri čemer se zaveda lastne odgovornosti, izvaja pa tudi babiško nego novorojenčka in dojenčka. Ta skrb vključuje preventivne ukrepe, promocijo normalnega poroda, prepoznavanje zapletov pri materi in otroku, dostop do zdravstvene oskrbe ali druge ustrezne pomoči ter izvedbo nujnih ukrepov.

Babica ima pomembno vlogo pri zdravstveni vzgoji in izobraževanju ženske, družine in širše družbene skupnosti. Njeno delovanje vključuje perinatalno vzgojo, pripravo na odgovorno starševstvo, posega pa tudi na področje zdravja žensk, spolnega ali reproduktivnega zdravja ter zdravja otrok. Babica lahko deluje na domu, v skupnosti, v bolnišnicah, na klinikah ali v zdravstvenih domovih.« (ICM, 2017a)

2.2 Definicija babištva

Babištvo je poklicno področje, ki obravnava ženske med normalno nosečnostjo, porodom, poporodnim obdobjem ter novorojenčka in dojenčka s ciljem, da se ohrani oziroma doseže najboljše zdravje družine; posega pa tudi na določena področja reprodukcije, porodništva, ginekologije, neonatologije, socialnih ved, zdraviliške dejavnosti, javnega zdravja, etike ipd. Babištvo je pomemben del slovenskega zdravstvenega sistema, ki šteje nosečnost, porod in poporodno obdobje za naravni del človeškega življenjskega ciklusa, na katerem temelji zdravje družine oziroma celotne skupnosti. Babica kot izvajalka babiške nege se vključuje v zdravstveno dejavnost tako na primarni, sekundarni in terciarni ravni. Babice se zavzemajo za kontinuirano babiško obravnavo.

V Republiki Sloveniji dejavnost babištva lahko opravljajo le osebe, ki so vpisane v register izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege in veljavno licenco za samostojno opravljanje babištva, kar je opredeljeno v Pravilniku o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege (2016).

Izvajalke samostojne babiške prakse lahko opravljajo zdravstveno dejavnost tudi kot zasebni zdravstveni delavci. Zasebni zdravstveni delavec je v skladu z določili 35. člena ZZDej fizična oseba, ki je pridobila dovoljenje ministrstva, pristojnega za zdravje, za opravljanje zdravstvene dejavnosti. Zasebnemu zdravstvenemu delavcu se ob izpolnjevanju pogojev iz 3.a člena ZZDej dovoljenje za opravljanje zdravstvene dejavnosti izda v obliki odločbe o vpisu v register zasebnih zdravstvenih delavcev (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstveni dejavnosti, 2020).

2.3 Kontinuirana babiška obravnava, filozofija babištva in model babiške obravnave

Babice kot strokovnjakinje so najboljša izbira za ženske v času nosečnosti, poroda in poporodnega obdobja. ICM spodbuja **babiški model obravnave ženske**, ki temelji na spoštovanju človekovega dostojanstva, sočutja in spodbujanja človekovih pravic za vse osebe. Raziskave kažejo, da je **kontinuirani model babiške obravnave** povezan s koristmi za mater in novorojenčka, kot npr. zmanjšanje uporabe epiduralne anestezije, manj epiziotomij in izhodnih porodnih operacij, več pa spontanah vaginalnih porodov in dojenja (Sandall, et al., 2016).

Filozofija babištva (ICM, 2014) temelji na dejstvih, da:

- sta nosečnost in porod normalna fiziološka procesa;
- sta nosečnost in porod temeljna izkušnja in bistvenega pomena za žensko, njeno družino in skupnost;
- so babice najustreznejši strokovnjak v obravnavi žensk v času nosečnosti, poroda in poporodnega obdobja;
- babiška obravnava spodbuja, ščiti in podpira reproduktivno in spolno zdravje in pravice žensk ter spoštuje etnično in kulturno raznolikost. Temelji na etičnih načelih pravičnosti, enakosti in spoštovanju človekovega dostojanstva;
- je babiška obravnava celovita in neprekinjena ter temelji na razumevanju družbenih, čustvenih, kulturnih, duhovnih, psiholoških in fizičnih izkušenj žensk;
- babiška obravnava ščiti in krepi zdravstveni in družbeni položaj žensk ter gradi samozavest žensk v njihovi zmožnosti obvladovanja poroda;
- babiška obravnava poteka v partnerstvu z ženskami, priznava pravico do samoodločanja in je spoštljiva, osrediščena na žensko in kontinuirana;
- je etična in kompetentna babiška obravnava, pridobljena s formalnim izobraževanjem in vseživljenjskim učenjem, podprta z znanstvenimi raziskavami in uporabo le-teh dokazov tudi v praksi.

Model babiške obravnave (ICM, 2014) zagotavlja, da:

- babice promovirajo in ščitijo zdravje in pravice žensk in novorojenčkov;
- babice spoštujejo in zaupajo v sposobnosti žensk v času nosečnosti, poroda in v poporodnem obdobju;
- babice promovirajo in zagovarjajo fiziološki porod brez nepotrebnih intervencij;
- babice zagotavljajo ustrezne informacije in nasvete na način, ki spodbuja sodelovanje in izboljša informirano sprejemanje odločitev;
- babice ponujajo spoštljivo, predvidljivo in fleksibilno skrb, ki zajema potrebe ženske, novorojenčka, družine in skupnosti;
- babice podpirajo ženske pri sprejemanju odločitev za lastno zdravje in zdravje družin;
- babice sodelujejo in se posvetujejo z drugimi zdravstvenimi strokovnjaki za zagotavljanje potreb ženske, novorojenčka, družine in skupnosti;
- babice vzdržujejo svoje kompetence in zagotavljajo prakso, ki temelji na dokazih;
- babice uporabljajo ustrezne ukrepe z namenom pravočasne prepoznave možnih zapletov;
- so babice individualno in skupinsko odgovorne za razvoj modela babiške obravnave, izobraževanje novih generacij babic in vseživljenjsko učenje sodelavcev.

Kodeks etike

3.1 Kodeks etike za babice Slovenije

Delovna skupina, ki jo je leta 2000 imenoval Izvršilni odbor Sekcije medicinskih sester in babic pri Zbornici – Zvezi, je prevedel Mednarodni kodeks etike za babice mednarodne organizacije ICM, ki je bil v uporabi vse do leta 2011. Nato je bila znotraj strokovne sekcije imenovana delovna skupina za pripravo lastnega kodeksa etike. Na podlagi 87. člena Zakona o zdravstveni dejavnosti je Zbornica – Zveza skladno s 4. členom Statuta na skupščini 26. 3. 2011 sprejela Kodeks etike za babice Slovenije (Kodeks etike za babice Slovenije, 2014) in tako postala ena redkih držav, ki ima svoj lastni kodeks etike za babice.

Kodeks etike za babice Slovenije je namenjen vsem babicam kot pomoč pri oblikovanju etičnih vrednot poklica in kot vodilo pri vsakodnevem reševanju moralnih in etičnih dilem. Tistim, ki šele vstopajo v poklic, bo kodeks pomagal pri oblikovanju etične države.

Kodeks zajema naslednja področja:

- **odnosi v babištvu,**
- **klinična praksa v babištvu,**
- **strokovna odgovornost babice,**
- **razvoj babištva v teoriji in praksi.**

Kodeks etike za babice Slovenije

NAČELO I

»Babica pri svojem delu spoštuje in zagovarja temeljne človekove pravice, pravice matere, otroka in družine.«

- Babica spoštuje načelo enakosti in zagotavlja vsem enako kakovostno babiško nego ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično prepričanje, izobrazbo ali socialni položaj. Hkrati zagotavlja, da nihče ne bo prikrajšan ali oškodovan zaradi svojega zdravstvenega stanja, fizične ali psihične nezmožnosti, videza, starosti, kulture in vrednot, stanu ali spolne usmerjenosti ter zdravju škodljivih razvad. Nepristranska je pri obravnavi marginalnih skupin.
- Babica pri izvajanju babiške nege pristopa k ženski in njeni družini celostno; upošteva njihove fizične, psihične, socialne in duhovne potrebe ter je njihova zaupnica in zagovornica.

NAČELO II

- Babica podpira pravico ženske, da aktivno sodeluje v odločitvah o svoji zdravstveni oskrbi. Spoštuje njeno pravico do izbire, ki temelji na popolni informiranosti in soglasju ter žensko spodbuja, da se zave lastne odgovornosti za izid svojih odločitev.
- Babica zagotavlja pravno in moralno pravico vsake ženske do samoodločanja v času nosečnosti, poroda in zgodnjega starševstva.
- Babica omogoča in spodbuja podporno vlogo partnerja in družine v obdobju nosečnosti, poroda in zgodnjega starševstva.

»Babica spoštuje pravico ženske do izbire in odločanja.«

Omejitve:

- Babica se zaveda, da lahko pride do okoliščin, ko odločitve ženske na osnovi informiranega soglasja ne bo mogoče v celoti izpolniti. V primeru, ko bi njena odločitev pomenila ogrožanje zanjo in/ali otroka, je babica dolžna ženski situacijo pojasniti na njen razumljiv način in ravnati v skladu s strokovno utemeljeno in veljavno doktrino.

NAČELO III

»Babica spoštuje zasebnost in dostojanstvo ženske, otroka in družine. Pri tem jo zavezuje poklicna molčečnost.«

- Babica upošteva in spoštuje pravico ženske do zasebnosti in dostojanstva pri izvajanju babiške nege.
- Babica je dolžna varovati kot poklicno skrivnost vse informacije o ženski in otroku, ki so zdravstvenega, osebnega, družinskega ali socialnega značaja.
- Babica spoštuje in zagotavlja zaupnost podatkov v skladu z željo ženske in veljavno zakonodajo in razkrije določene podatke le, kadar sta ogrožena zdravje ali varnost ženske ali otroka. Kadar je potrebno razkritje podatkov, z njimi seznanjeni le tiste sodelavce v babiški ali zdravstveni obravnavi ženske, ki bi lahko preprečili škodljive posledice spoštovanja zaupnosti.
- Babica zagotavlja zasebnost in zaupnost podatkov ne glede na obliko, v kateri so podatki shranjeni.

NAČELO IV

- Babica posameznikom, za katere skrbi, zagotavlja najboljšo možno strokovno obravnavo, ki temelji na raziskovalnih dokazih ter je v skladu s filozofskimi stališči babiške stroke.
- Babica se zaveda notranjih potencialov ženske, zato v skrbi zanjo upošteva njeno lastno, intuitivno vedenje o sami sebi.
- Primarna skrb babice sta ženska in njen otrok; ob tem ne sme zanemariti njunega ožjega socialnega omrežja – partnerja/ke, družine ter pomembnih drugih, ki oblikujejo podporni sistem posameznice.
- Babica je za svoje strokovne odločitve, dejanja in izide odgovorna pred svojo vestjo, žensko in njeno družino, babiško stroko in družbo.
- Če babica ugotovi, da na posameznem področju kakovost zdravstvene in socialne obravnave ženske, otroka in/ali njune družine ni ustrezna, je dolžna dati pobudo za izboljšave. To vključuje (pre)oblikovanje standardov, pa tudi prijavo neetičnega odnosa oz. ravnanja stanovskih kolegov in drugih zdravstvenih strokovnjakov ali sodelavcev svojim predpostavljenim, in če je treba ustreznim organom.
- Babica nikoli ne odkloni babiške nege ženski in njeni družini ob nenadnem porodu. Prav tako vedno nudi nujno medicinsko pomoč in pomoč ljudem v izjemnih razmerah ter se v sklopu danih okoliščin zavzema za najboljšo možno kakovost zdravstvene obravnave.

»Babica je v okviru svojih poklicnih pristojnosti samostojna. Dolžna je izvajati kakovostno in varno babiško nego, utemeljeno na raziskavah, ter je za to moralno, etično, strokovno in pravno odgovorna.«

Omejitve:

- Babica lahko odkloni babiško nego ali sodelovanje pri zdravstveni obravnavi, kadar meni, da je to zanjo etično ali versko nesprejemljivo (ugovor vesti). Zavrne tudi izvedbo posegov in/ali postopkov, za katere nima ustreznih strokovnih znanj in izkušenj. Ob tem posamezniki, ki jih obravnava, ne smejo biti prikrajšani.
- Babica odkloni vsako boniteto ali darilo, če je to mogoče razumeti kot prizadevanje, da bi za posameznika v njeni babiški skrbi ali zase dosegla kakršnokoli ugodnost.

NAČELO V

»Babica deluje zdravstvenovzgojno in promovira zdravje.«

- Babica zdravstveno vzgojo usmerja k ženskam, njihovim družinam in širši družbeni skupnosti. Pri tem spodbuja zdrav življenjski slog, informira o aktivnostih, ki krepijo zdravje, in ozavešča o škodljivosti razvad.
- Babica predstavlja nosečnost, porod in poporodno obdobje kot fiziološka stanja v življenju ženske, pri čemer spodbuja njena realna pričakovanja glede varnega poroda.
- Babica je nenadomestljiva pri pripravi na odgovorno starševstvo, njena zdravstvenovzgojna vloga pa posega tudi na področje zdravja žensk, spolnega in reproduktivnega zdravja in zdravja otrok.
- Babica se zaveda vpliva škodljivih okoljskih dejavnikov na zdravje, zato je zavezana k skrbi za zdravo okolje. Vse vire (vodo, energijo, material) izkorišča premišljeno in varčno. Je okoljevarstveno osveščena in ekologijo promovira v družbi.

NAČELO VI

- Babica nikoli ne odkloni pomoči kolegici/u. K temu jo zavezuje poklicna dolžnost in stanovska pripadnost.
- Babica z asertivnim vedanjem prispeva k dobrim medosebnim odnosom znotraj zdravstvenega tima.
- Babica pri svojem delu sodeluje z različnimi strokovnjaki, pri čemer spoštuje poklicno vlogo in znanje vsakega posameznika.
- Babica je solidarna do drugih babic po svetu. Nudi jim stanovsko podporo pri razvoju stroke. V primeru elementarnih in drugih nesreč jih podpira in jim nudi pomoč.
- Babica deluje v skladu z dokumentom Osebnostna in poklicna podoba babice.

»Babica se zaveda medsebojne odvisnosti na strokovnem področju in sodeluje z drugimi strokovnjaki.«

NAČELO VII

»Babica si prizadeva za vseživljenjsko učenje, za širitev strokovnega znanja in za raziskovalno delo.«

- Babica skrbi za svoj strokovni in karierni razvoj.
- Babica sledi strokovnemu napredku in se zavzema za uvajanje novih metod dela, ki zagotavljajo večjo kakovost babiških storitev.
- Babica podpira in izvaja raziskovalno delo na področju babištva in se zavzema za prakso, ki temelji na dokazih. Aktivno sodeluje tudi pri raziskavah na drugih področjih znanosti.
- Babica sodeluje pri izobraževanju študentov babištva, dijakov in študentov drugih zdravstvenih ved in babic v praksi.

3.2 Pravice žensk in babic

ICM (2017b) meni, da imajo ženske pravico do babice kot najprimernejšega zdravstvenega strokovnjaka. Babice pa imajo pravico do ustreznega izobraževanja, predpisov, ki spodbujajo njihovo prakso, in združenj, ki spodbujajo njihovo poslanstvo. ICM prav tako meni, da je treba kot temeljne človekove pravice po vsem svetu priznati tako pravice žensk kot tudi pravice babic.

Pravice žensk:

1. Vsaka ženska ima pravico, da zanjo skrbi avtonomna in kompetentna babica.
2. Vsak novorojenček ima pravico do zdrave in dobro informirane matere.
3. Vsaka ženska ima pravico biti spoštovana kot oseba s svojimi vrednotami in vrednostjo.
4. Vsaka ženska ima pravico do zaščite svojega telesa.
5. Vsaka ženska ima pravico do zaščite pred kakršnokoli obliko diskriminacije.
6. Vsaka ženska ima pravico do najnovejših zdravstvenih informacij.
7. Vsaka ženska ima pravico aktivno sodelovati pri odločitvah o njeni zdravstveni obravnavi in do možnosti sprejemanja informirane odločitve.
8. Vsaka ženska ima pravico do zasebnosti.
9. Vsaka ženska ima pravico izbrati kraj poroda (ICM, 2017b).

Pravice babic:

1. Vsaka babica ima pravico do izobraževanja na področju babištva, ki ji bo omogočilo razvoj in ohranjanje babiških kompetenc.
2. Vsaka babica ima pravico do delovanja v skladu z lastno odgovornostjo znotraj obsega babiške prakse, ki je v skladu z definicijo ICM.
3. Vsaka babica ima pravico biti priznana, spoštovana in uživati podporo kot zdravstveni strokovnjak.
4. Babice imajo pravico dostopa do trdno delujočega babiškega združenja, ki lahko prispeva k ureditvi babištva in zakonodaje s tega področja na nacionalni ravni (ICM, 2017b).

Pravice žensk in babic:

1. Babice in ženske imajo pravico do zakonodajnega sistema, ki bo za ženske in njihove otroke zagotovil varno, kompetentno in avtonomno babiško obravnavo.
2. Babice in ženske imajo pravico do načrtovanja ustreznega števila babic na nacionalni ravni, s čimer se zagotovi zadostno število babic in obenem pokrijejo potrebe žensk in dojenčkov.
3. Ženske in babice imajo pravico, da jih vlada in ministrstva s področja zdravja in izobraževanja spoštujejo.
4. Babištvo kot poklic ima pravico biti priznano kot samostojen poklic/profesija (ICM, 2017b).

Opredelitev kompetenc v babištvu

4.1 Splošno

V skladu z določili 55. člena ZZDej lahko zdravstveni delavec samostojno opravlja vsako delo, za katero ima ustrezno izobrazbo in je zanj usposobljen ter ima na razpolago ustrezno opremo. Za svoje delo prevzema etično, strokovno, kazensko in materialno odgovornost. Delo v zdravstveni dejavnosti sme tako v skladu s 64. členom ZZDej samostojno opravljati diplomirana babica oziroma diplomirani babičar po končanem najmanj triletnem ali 4600 ur trajajočem študiju, če ima zaključen ustrezní študijski program prve stopnje, ki traja najmanj tri leta in je lahko dodatno izražen z enakovrednimi kreditnimi točkami ECTS ter obsega vsaj 4600 ur teoretičnega in kliničnega izobraževanja oziroma usposabljanja, pri čemer trajanje teoretičnega izobraževanja predstavlja vsaj tretjino, trajanje kliničnega usposabljanja pa vsaj polovico minimalnega trajanja usposabljanja (Zakon o dopolnitvi Zakona o zdravstveni dejavnosti, 2020).

Nadaljnji pogoj za samostojno opravljanje dela v zdravstveni dejavnosti je, da je diplomirana babica vpisana v register izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege ter ima podeljeno veljavno licenco, skladno z določili Odredbe o seznamu izvajalcev zdravstvenih poklicev, ki morajo biti vpisani v register in imeti veljavno licenco (2013).

Kompetence so pomembne, ker:

- zagotavljajo jasno sliko vloge in odgovornosti babice;
- vplivajo na proces zagotavljanja zaščite javnosti;
- pospešujejo prosto globalno gibanje babic in s tem prost pretok delovne sile;
- zagotavljajo osnovo za določanje standardov;
- prispevajo k individualni in poklicni odgovornosti;
- pojasnjujejo prispevek babic v odnosu do prispevka drugih strokovnjakov zdravstvenega varstva in drugih poklicnih strokovnjakov v multidisciplinarnem timu;
- zagotavljajo temelj za pripravo učnega programa za študij babištva in procese ocenjevanja tako v teoretičnih kot v praktičnih okoljih, zaradi česar bodo imele babice takšno izobrazbo in usposobljenost, da bodo lahko zadovoljile zdajšnje potrebe zdravstvenega varstva in babiške nege v svoji državi;
- pomagajo pri določanju poklicnih pričakovanj v zvezi z nalogami v babiški negi;
- zagotavljajo osnovo za določitev kriterijev uspešnosti, ki so specifični za posamezno delo.

Poklicne kompetence, opredeljene v seznamu poklicev zdravstvenih delavcev za diplomirano babico, so skladne s kompetencami, opredeljenimi v 42. členu Direktive 2005/36/ES, širše pa povzemajo opredelitev kompetenc po ICM, in sicer:

- promocija zdravja, svetovanje pri načrtovanju družine, varovanje reproduktivnega zdravja in posredovanje ustreznih informacij;
- priprava in izvajanje programov šole za starše ter zdravstvenovzgojno delo za zdrav način življenja in izogibanje tveganim dejavnikom za to kategorijo prebivalstva;
- spremljanje normalnega poteka nosečnosti in izvajanje potrebnih preiskav ter spremljanje stanja ploda z uporabo ustreznih kliničnih metod in sredstev;
- ugotavljanje tvegane nosečnosti na podlagi ustreznih preiskav in svetovanje v okviru pristojnosti: napotitev k specialistom v primeru patološke nosečnosti in sodelovanje pri timski obravnavi nosečnice;
- svetovanje in pomoč ženskam med nosečnostjo, ob porodu in v poporodnem obdobju;
- vodenje normalnega poroda in izvajanje epiziotomije ter nudenje nujne medicinske pomoči pri porodu v primeru odsotnosti zdravnika;
- prepoznavanje patoloških sprememb pri materi in otroku, ukrepanje v okviru pristojnosti ter napotitev k specialistu;
- pregledovanje in negovanje novorojenčka in dojenčka ter ukrepanje po potrebi;
- izvajanje babiške nege in zdravljenja, ki ga predpiše zdravnik;
- vodenje ustrezne zdravstvene in negovalne dokumentacije;
- pedagoško delo za vzgajanje in izobraževanje lastnega kadra (Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta, 2005).

4.2 Kompetence Mednarodne babiške zveze

2019 objavljene Osnovne kompetence za osnovno babiško prakso ICM (2019) temeljijo na osnovi pregleda literature, tematske analize politik in drugih dokumentov, povezanih s kompetencami babištva ter raziskave, ki je temeljila na modificiranem Delphijevem pristopu. V raziskavo so bile vključene članice ICM z vsega sveta.

1

SPLOŠNE KOMPETENCE

Kompetence v tej kategoriji se nanašajo na avtonomijo in odgovornosti babice kot zdravstvenega strokovnjaka, njihove odnose z ženskami in drugimi strokovnjaki ter vse aktivnosti v babištvu. Vse splošne kompetence naj bi bile uporabljene v vsaki aktivnosti v babiški praksi, pri tem jih na specifičnih področjih dopolnjujejo kompetence iz 2., 3. in 4. kategorije. Izobraževalne institucije morajo zagotoviti, da se splošne kompetence vpletejo v študijski program babištva.

2

KOMPETENCE, SPECIFIČNE ZA PREDNOSEČNIŠKO IN NOSEČNIŠKO OBDOBJE

Kompetence v tej kategoriji se nanašajo na ocenjevanje zdravja ženske in ploda, spodbujanje zdravja in dobrega počutja, odkrivanje zapletov med nosečnostjo in oskrbo žensk z nenačrtovano nosečnostjo.

3

KOMPETENCE, SPECIFIČNE ZA OBPORODNO OBDOBJE

Kompetence v tej kategoriji se nanašajo na ocenjevanje in skrb za ženske med porodom, ki spodbujajo fiziološke procese in varno rojstvo, takojšnjo oskrbo novorojenčka in odkrivanje ter reševanje zapletov pri materi ali novorojenčku.

4

KOMPETENCE, SPECIFIČNE ZA POPORODNO OBDOBJE

Kompetence v tej kategoriji obravnavajo nadaljnje spremljanje zdravstvenega stanja mater in dojenčkov, zdravstveno vzgojo, spodbujanje dojenja, odkrivanje zapletov in svetovanje pri načrtovanju družine.

Vsa štiri področja so prikazana na sliki 1.

1. SPLOŠNE KOMPETENCE

- 1.a Prevzem odgovornosti za lastne odločitve in ukrepe kot samostojni zdravstveni strokovnjak
- 1.b Prevzem odgovornosti za lasten razvoj in zdravje
- 1.c Ustrezen prenos vidikov obravnave in zagotavljanje nadzora
- 1.d Uporaba novih dognanj in raziskav v praksi
- 1.e Upoštevanje temeljnih človekovih pravic posameznikov med babiško obravnavo
- 1.f Spoštovanje veljavne zdravstvene zakonodaje, vključno z regulacijo in kodeksa etike za babice
- 1.g Spodbujanje žensk k individualni babiški obravnavi
- 1.h Učinkovita medosebna komunikacija z ženskami in družinami, zdravstvenimi timi in lokalno skupnostjo
- 1.i Podpreti fiziološki potek poroda v kliničnem okolju in v različnih porodnih okoljih, vključno s porodi na domu
- 1.j Ocena zdravstvenega stanja, dejavnikov tveganja za zdravje ter spodbujanje splošnega zdravja in dobrega počutja žensk in dojenčkov
- 1.k Preprečevanje in zdravljenje pogostih zdravstvenih težav, povezanih z reproduktivnim zdravjem in zgodnjim življenjem
- 1.l Prepoznavanje stanj, ki presegajo kompetence babic in ustrezna napotitev
- 1.m Skrb za ženske, ki doživijo fizično in spolno nasilje

2. KOMPETENCE, SPECIFIČNE ZA PREDNOSEČNIŠKO IN NOSEČNIŠKO OBDOBJE

- 2.a Zagotavljanje obravnave pred nosečnostjo
- 2.b Ocena zdravstvenega stanje ženske
- 2.c Ocena stanja ploda
- 2.d Spremljanje napredovanja nosečnosti
- 2.e Spodbujanje in podpora aktivnostim, ki izboljšujejo dobro zdravstveno stanje in počutje
- 2.f Zagotavljanje smernic/ priporočil, povezanih z nosečnostjo, porodom, dojenjem, starševstvom in spremembami v družini
- 2.g Odkrivanje, stabilizacija in napotitev žensk z zapleti v nosečnosti
- 2.h Pomoč ženski in njeni družini pri načrtovanju ustreznega kraj poroda
- 2.i Zagotavljanje obravnave žensk ob neželeni nosečnosti ali ob izgubi otroka.

3. KOMPETENCE, SPECIFIČNE ZA OBPORODNO OBDOBJE

- 3.a Spodbujanje fiziološkega poroda
- 3.b Izvajanje varnega, spontanega vaginalnega poroda; preprečevanje, odkrivanje in stabilizacija zapletov

4. KOMPETENCE, SPECIFIČNE ZA POPORODNO OBDOBJE

- 4.a Zagotovitev poporodne obravnave za zdravo žensko
- 4.b Skrb za zdravega novorojenčka in dojenčka
- 4.c Spodbujanje in podpora dojenju
- 4.d Odkrivanje, zdravljenje in stabilizacija poporodnih zapletov pri ženski in po potrebi premestitev
- 4.e Odkrivanje in preprečevanje zdravstvenih težav novorojenčka in po potrebi premestitev
- 4.f Zagotavljanje storitev načrtovanja družine

Slika 1: Kompetence za osnovno babiško prakso po ICM (2019)

4.3 Poklicne kompetence v zdravstvenih in drugih predpisih Republike Slovenije

Diplomirana babica je oseba, ki je zaključila triletni ali 4600 ur trajajoč študij s teoretičnim in praktičnim izobraževanjem, in je vpisana v register izvajalcev zdravstvene in babiške nege ter ima veljavno licenco (Zakon o dopolnitvi Zakona o zdravstveni dejavnosti, 2020).

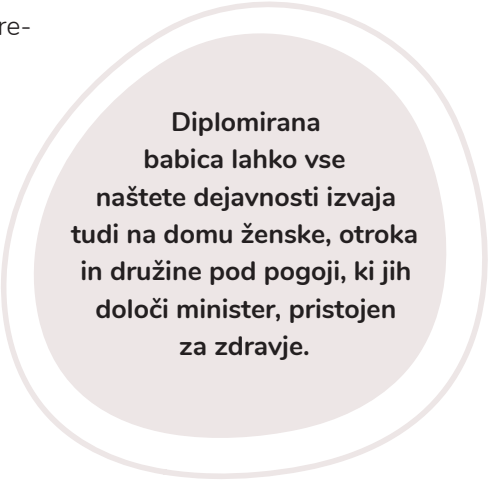
V zdravstveni dejavnosti lahko samostojno opravlja delo in ji je priznana enaka kvalifikacija kot diplomirani babetici, ki je diplomu pridobila po študijskem programu z obsegom 2250 ur, ima končano pripravništvo in opravljen strokovni izpit (Zakon o zdravstveni dejavnosti, 11. člen – prehodne in končne določbe, 2005).

Odgovornost

Kompetence jasno določajo odgovornosti poklicev v zdravstveni in babiški negi. Tudi 55. člen Zakona o zdravstveni dejavnosti pravi, da »zdravstveni delavec lahko samostojno opravlja vsako delo, za katero ima ustrezno izobrazbo in je zanj usposobljen ter ima na voljo ustrezno opremo. Za svoje delo prevzema etično, strokovno, kazensko in materialno odgovornost«. Zatorej lahko v okviru posameznega poklica oseba sprejme samo tiste naloge, za katere ima ustrezno izobrazbo in je za njihovo izvajanje kompetentna. V tem primeru nosi tudi polno odgovornost.

Pravilnik o minimalnih pogojih usposobljenosti in pridobljenih pravic za poklice zdravnik, zdravnik specialist, zdravnik splošne medicine, doktor dentalne medicine, doktor dentalne medicine specialist, diplomirana medicinska sestra, diplomirana babica in magister farmacije (2017) v 9. členu določa pogoje za opravljanje vsaj naslednjih dejavnosti:

- informiranje in svetovanje v zvezi z načrtovanjem družine;
- diagnosticiranje nosečnosti in spremljanje normalnega poteka nosečnosti, izvajanje preiskav, potrebnih za spremljanje razvoja normalnega poteka nosečnosti;
- predpisovanje in svetovanje v preiskavah, potrebnih za čimprejšnje diagnosticiranje tvegane nosečnosti;
- izvajanje programov šole za starše in popolne priprave na porod, vključno s svetovanjem o higieni in prehrani;
- skrb za mater in pomoč med porodom ter spremljanje stanja ploda v maternici z ustreznimi kliničnimi metodami in tehničnimi sredstvi;
- izvajanje spontanov porodov vključno z epiziotomijo, kadar je potrebna, v nujnih primerih pa tudi porod v medenični vstavi;
- prepoznavanje opozorilnih znakov nepravilnosti pri materi ali otroku, ki zahtevajo napotitev k zdravniku in pomoč temu zdravniku, kadar je to primerno; izvajanje ustreznih nujnih ukrepov v zdravnikovi odsotnosti, zlasti ročne odstranitve placente, ki ji lahko sledi ročni pregled maternice;
- pregledovanje in negovanje novorojenčka, ukrepanje po lastni presoji v primeru potrebe in izvajanje takojšnjega oživljanja, kadar je to potrebno;
- nega matere in spremljanje njenega napredka v poporodnem obdobju ter dajanje vseh potrebnih nasvetov o negi otroka, da bi lahko svojemu novorojenemu otroku zagotovila optimalni razvoj;
- izvajanje zdravljenja, ki ga predpiše zdravnik;
- priprava potrebnih pisnih poročil.

Diplomirana babica lahko vse našteje dejavnosti izvaja tudi na domu ženske, otroka in družine pod pogoji, ki jih določi minister, pristojen za zdravje.

Omenjene kompetence so skladne s kompetencami, opredeljenimi v Direktivi Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij, spremenjeni in dopolnjeni z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 2013/55/EU. Za diplomirane babice tako velja sistem vzajemnega priznavanja kvalifikacij za opravljanje reguliranih poklicev, ki so ga vzpostavile direktive Evropske unije o priznavanju poklicnih kvalifikacij z namenom olajšanega gibanja različnih strokovnjakov med državami Evropske unije (Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta, 2005; Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta, 2013).

Babice so dolžne strokovno dejavnost opravljati v skladu s strokovnimi doktrinami in smernicami ter Kodeksom etike za babice Slovenije.

Opredelitev kompetenc daje osnovo za izobraževalne programe oziroma standarde kvalifikacij, ki izvajalce babiške nege pripravljajo na vstop v delo. Omogočajo prost pretok delovne sile in kandidiranje na trgu delovne sile ter so tudi osnova za vzajemno priznavanje kvalifikacij in licenc med državami.

Model babiške obravnave temelji na dejstvu, da so nosečnost, porod in poporodno obdobje naravni dogodki v življenju ženske. Model vključuje nadzor fizične, psihične, duhovne in socialne komponente zdravja žensk, otrok in njihovih družin. Babice in ženske in njihove družine skupaj izdelajo načrt babiške obravnave, ki ga sestavlja naslednjih pet korakov:

1. zbiranje informacij,
2. prepoznavanje aktualnih in potencialnih težav,
3. priprava načrta glede na težave,
4. izpeljava načrta,
5. evalvacija.

Znanost, spretnost in umetnost babištva sestoji iz znanj, veščin in vrednot babice:

- prepoznavanje nosečnosti, poroda, poporodnega obdobja in menopavze kot normalnih fizioloških in razvojnih procesov;
- zagovarjanje načela »čim manj poseganja v naravni potek«;
- vključevanje znanstvenih dognanj v prakso;
- promocija v družino usmerjene babiške obravnave;
- opolnomočenje žensk;
- podpora kakovostnim družinskim in medosebnim odnosom;
- promocija kontinuirane babiške obravnave;
- promocija zdravja, preprečevanje bolezni in zdravstvena vzgoja;
- promocija perspektive javnega zdravja;
- enakopravna babiška obravnava ranljivih skupin;
- zagovorništvo informirane odločitve, skupnega odločanja in pravice do izbire;
- upoštevanje vrednot in kulturnih vplivov uporabnic babiških storitev;
- znanja o komplementarnih in alternativnih metodah obravnave;
- dobra komunikacija, podpora in svetovanje.

4.4 Komponente babištva

Profesionalna odgovornost babic

- Promocija visokokakovostne babiške obravnave
- Poznavanje zgodovine babištva
- Poznavanje zakonov in predpisov o babištvu
- Poznavanje domače in tuje problematike zdravja žensk in otrok
- Podpora zakonodaji in predlogom, ki promovirajo visokokakovostno babiško obravnavo
- Pripadnost babiški organizaciji, njenim izhodiščem in vodilom, standardom in kodeksu etike
- Sposobnost prenašanja znanstvenih izsledkov v prakso in njihova uporaba
- Vrednotenje lastnega dela, vseživljenjsko učenje, izobraževanje in druge aktivnosti, ki zagotavljajo kakovostno ter strokovno utemeljeno babiško obravnavo
- Razvoj sposobnosti za vodenje v babištvu
- Poznavanje sistema financiranja, upravljanja, organizacije in vodenja

Vodenje oziroma management v babištvu vključuje:

- sistematično gradnjo baz podatkov uporabnic v skladu s Splošno uredbo o varstvu podatkov, ki se redno posodablja in vsebuje dovolj podatkov za kakovostno oceno zdravja uporabnice; vključujejo natančno anamnezo in telesni pregled;
- prepoznavanje problemov in oblikovanje babiških diagnoz ter interpretacija baz podatkov;
- ugotavljanje potreb in sodelovanje z uporabnico;
- posredovanje informacij, ki bodo uporabnici v pomoč in podporo, da se bo lahko samostojno odločala o svojem zdravju in za svoje odločitve prevzela odgovornost;
- izdelavo natančnega načrta babiške obravnave za uporabnico;
- odgovornost za izpeljavo zastavljenega načrta;
- izvajanje posvetovanj, načrtovanje in izpeljava zastavljenega načrta, napotitve k morebitnim drugim specialistom;
- ukrepanje v primeru specifičnih zapletov, nujnih primerov in odstopanj od normalnega stanja;
- ocenjevanje zastavljenega načrta in doseženih rezultatov skupaj z uporabnico, sprememba načrta, če je to potrebno.

Sestava kompetenčnega ogrodja kompetenc in poklicnih aktivnosti izvajalcev v dejavnosti babištva v Sloveniji

To poglavje dokumenta Kompetence in poklicne aktivnosti izvajalcev v dejavnosti babištva temelji na izdelanem kompetenčnem ogrodju, kompetencah ICM (2019) za osnovno babiško prakso, s specifičnimi poudarki in prilagoditvami za slovenski prostor.

Kompetenčno ogrodje je sestavljeno iz splošnih kompetenc in petih specifičnih kompetenc (načrtovanje družine, reprodukcija in nosečnost, porod, poporodno obdobje, obravnava novorojenčka in obravnava žensk z ginekološkimi boleznimi in žensk v času perimenopavze in menopavze).

Slika 2: Kompetenčno ogrodje

Splošne kompetence in poklicne aktivnosti v babištvu

Splošne kompetence in poklicne aktivnosti v babištvu se nanašajo na osnovna znanja babice, pridobljena med visokošolskim izobraževanjem.

Napredne aktivnosti v babištvu

Opredeljujejo napredna znanja babice in so znanja in spretnosti, ki jih je babica pridobila s podiplomskim študijem, dodatnim izobraževanjem, licenciranimi tečaji idr.

V dokumentu so uporabljeni tudi naslednji izrazi:

- **vedenje:** način, kako se oseba odziva na dejanja drugih ali na okoljske spodbude;
- **znanje:** zbir informacij, ki posamezniku omogočajo, da samozavestno spozna subjekt, ki ga lahko uporablja za določen namen;
- **spretnost:** zmožnost, pridobljena z izobraževanjem in usposabljanjem ali pridobljena z izkušnjami, za izvajanje določenih dejanj ali nalog na določeni ravni izmerljive zmogljivosti.

5.1 Splošne kompetence

Kompetence v babištvu, povezane s socialnimi vedami, javnim zdravjem in kulturnim okoljem

A. ZNANJE

Babica razume in ima splošna znanja o:

- okoljskih in družbenih dejavnikov, ki vplivajo na zdravje (npr. dohodek, izobrazba, higiena, okoljske nevarnosti, varnost hrane, vrste bolezni, ranljive skupine ...);
- načelih promocije zdravja in preventive bolezni ter zdravstvenovzgojnega dela v babištvu;
- neposrednih in posrednih vzrokih maternalne in neonatalne umrljivosti in obolevnosti;
- obravnavi opozorilnih nevarnih dogodkov in drugih elementih zagotavljanja kakovosti in varnosti zdravstvene in babiške obravnave;
- epidemiologiji, higieni ter preprečevanju in obvladovanju z zdravstvom povezanih okužb;
- biofiziki, biokemiji in radiologiji in drugih preiskovalnih metodah v babištvu;
- raziskovanju, na dokazih temelječi praksi, kritičnem vrednotenju strokovne literature, interpretaciji rezultatov raziskav;
- sistemu zagotavljanja kontinuirane babiške obravnave na različnih ravneh zdravstvenega varstva v Republiki Sloveniji ter zakonskih pogojih za uresničevanje pravic uporabnikov;
- kazalnikih kakovosti zdravstvenih storitev;
- načelih zdravstvenovzgojnega dela;
- državnih in lokalnih zdravstvenih storitvah in načinih za spodbujanje neprekinjene babiške obravnave (organiziranost in sistem napotitev) ter dostopnosti do potrebnih virov;
- aktualnih nacionalnih programih, pomembnih za ciljno skupino (izvajanje storitev, pomoč uporabnikom za dostop do storitev kot npr. cepljenje in preventiva in zdravljenje bolezni);

- načelih obveščanja (pripravljenost), napotitve k potrebnim strokovnjakom na višji zdravstveni ravni, načinih transporta in obveščanja;
- o pravni ureditvi s področja reproduktivnega zdravja žensk vseh starosti ter otroka, vključno z zakonodajo, nacionalnimi protokoli in strokovnimi priporočili;
- temeljnih človekovih pravicah, drugih pravicah posameznika in skupin ter njihovem vplivu na zdravje, vključno z nasiljem v družini;
- zagovorništvu in opolnomočenju žensk;
- različnih kulturah in običajih (vključno z versko pripadnostjo in vlogo spolov v družbi);
- tradicionalnih in sodobnih rutinskih postopkih in praksah (uporabnih in škodljivih);
- prednostih in tveganjih različnih porodnih okolij;
- načinov zagovorništva žensk pri izbiri varnega porodnega okolja;
- načelih in metodah poučevanja;
- o zdravstveni in socialni zakonodaji ter organizaciji zdravstvenega varstva žensk in otrok.

B. PROFESIONALNO VEDĚNJE

Babica:

- sprejme odgovornost za lastne strokovne odločitve in dejanja;
- deluje v skladu s poklicno etiko, vrednotami, človekovimi pravicami in strokovnimi standardi;
- sledi razvoju stroke in se vseživljenjsko izobražuje;
- upošteva standardne varnostne ukrepe v zvezi s preprečevanjem okužb;
- ne obsoja in spoštuje pripadnost različnim kulturam, družbenim in verskim skupinam;
- vsako žensko obravnava spoštljivo ne oziraje se na status, etnično ali versko pripadnost;
- varuje osebne podatke in vse informacije o ženski; z drugimi zdravstvenimi strokovnjaki ali člani družine jih deli le v nujnih primerih in z dovoljenjem ženske;
- deluje po načelu partnerstva z ženskami in njihovimi družinami ter jim pomaga pri informiranih odločitvah, ki zadevajo njihovo zdravje (vključno z napotitvijo k drugim strokovnjakom, ko je to potrebno) in pravice do zavrnitve posega;
- sodeluje z drugimi zdravstvenimi strokovnjaki z namenom izboljšanja zdravstvenih storitev za ženske in njihove družine.

C. SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima splošne sposobnosti in/ali spretnosti za:

- vključevanje v razprave z ženskami in njihovimi družinami;
- komunikacijske in svetovalne spretnosti;
- uporabo ustreznih načinov komuniciranja v okviru svojih kompetenc;
- izbiro, uporabo in vzdrževanje vse potrebne opreme, ki jo uporablja pri svojem delu;
- zbiranje in interpretacijo izsledkov v babiški stroki in predlaganje sprememb za razvoj stroke;
- sodelovanje s službami za registracijo rojstev in smrti;
- vodenje lastnega poklicnega področja, temelječega na poklicnem prepričanju in vrednotah;
- prevzemanje aktivne vloge v različnih nevladnih organizacijah;
- izvajanje in sodelovanje pri presejalnih programih.

D. NAPREDNA ZNANJA IN SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima napredna znanja in/ali spretnosti za:

- vodenje administrativnih postopkov in vodenje kadrov ter sposobnost vodenja delovnega procesa;
- prevzemanje ključne vloge pri sprejemanju pomembnih odločitev na področju zdravja žensk, otrok in družine;
- vključevanje v politično delovanje in odločitve s področja zdravstvenega varstva žensk, otrok in družin;
- zastopanje stroke v multidisciplinarnih timih na najvišjih ravneh (razvoj programov, področja zdravstvenega varstva ...).

5.2 Kompetence v prednosečniškem obdobju in v zvezi z načrtovanjem družine

Babice izvajajo visokokakovostno in posameznikom prilagojeno zdravstveno vzgojo in obravnavo v lokalni skupnosti, kjer delujejo z namenom promocije zdravega družinskega življenja, načrtovanja nosečnosti in odgovornega starševstva.

A. ZNANJE

Babica razume in ima splošna znanja o:

- spolnem razvoju in spolnosti;
- ženski in moški anatomiji in fiziologiji v zvezi s spočetjem in reprodukcijo;
- kulturnih vrednotah in praksah, povezanih s spolnostjo in spolno aktivnostjo ter nosečnostjo;
- pomembnih vsebinah osebne, družinske in ginekološke anamneze;
- telesnem pregledu in o ustreznih laboratorijskih kazalnikih, ki potrjujejo zdravo nosečnost;
- zdravstveni vzgoji in izobraževanju v zvezi s spolnim in reproduktivnim zdravjem;
- osnovnih načelih delovanja metod za načrtovanje družine;
- kulturno sprejemljivih in lokalno dostopnih naravnih metodah kontracepcije;
- sodobnih metodah načrtovanja družine (vključno z bariernimi, hormonskimi, mehanskimi, kemičnimi in kirurškimi metodami), njihovim delovanjem, razlogih za uporabo ter prednostih in slabostih le-teh;
- kriterijih za varno uporabo vseh metod za načrtovanje družine;
- metodah in strategijah za svetovanje ženskam in/ali parom v zvezi z načrtovanjem družine;
- znakih in simptomih okužbe sečil in najpogostejših spolno prenosljivih boleznih;
- kazalnikih pogostih akutnih ali kroničnih obolenjih, značilnih za lokalno področje, ki predstavljajo nevarnost za nosečnico in plod (npr. spolno prenosljive bolezni, kronične nenalezljive bolezni, duševno zdravje, nezdrav življenjski slog) in procesu napotitve k specialistom na dodatna testiranja in zdravljenje;
- kazalnikih in metodah svetovanja ali napotitve k ustreznim strokovnjakom v primeru motenih medosebnih odnosov, ki vključujejo težave v spolnosti, nasilje v družini, čustvene zlorabe in fizično zanemarjanje;
- presejanju za raka materničnega vratu (inspekcija, test PAP, kolposkopija).

B. SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI**Babica ima splošne sposobnosti in/ali spretnosti za:**

- pridobivanje in beleženje babiške, porodniške, ginekološke in družinske anamneze ženske z usmeritvijo v dejavnike tveganja;
- predkonceptijsko svetovanje;
- izvedbo telesnega pregleda, vključno s pregledom dojk;
- naročanje in/ali interpretacijo in/ali izvedbo laboratorijskih preiskav in presejalnih testov;
- skrb, podporo in napotitev ranljivih skupin žensk v okviru strokovnega področja;
- svetovanje lokalno dostopne in kulturno sprejemljive metode načrtovanja družine;
- svetovanje o uporabi in učinkih različnih metod načrtovanja družine, vključno z nujno kontracepcijo;
- napotitev ali izvedbo brisa materničnega vratu.

C. NAPREDNA ZNANJA IN SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI**Babica ima napredna znanja in/ali spretnosti za:**

- uporabo mikroskopa za izvedbo osnovnih presejalnih testov;
- vstavitve in odstranitve intrauterinih kontraceptivov;
- izvedbo barvanja materničnega vratu z acetilno kislino in ugotavljanje potreb po napotitvi k drugim strokovnjakom;
- izvedbo kolposkopije za presejanje na raka materničnega vratu in ugotovitev potrebe po napotitvi k drugim strokovnjakom.

5.3 Babiška obravnava, skrb in svetovanje med nosečnostjo

Babice izvajajo visokokakovostno skrb za nosečnice z namenom doseči optimalno zdravje v nosečnosti; to vključuje zgodnje odkrivanje zapletov, morebitno zdravljenje in napotitve k drugim strokovnjakom.

A. ZNANJE**Babica razume in ima splošna znanja o:**

- anatomiji in fiziologiji človeškega telesa;
- biologiji človekovega reproduktivnega cikla, menstruacijskem ciklusu in procesu spočetja;
- znakih in simptomih nosečnosti;
- preiskavah in načinih diagnosticiranja nosečnosti in zunajmaternične nosečnosti;
- embriologiji in razvoju ploda;
- določanju višine nosečnosti z menstrualnim koledarjem, velikostjo maternice, višino fundusa in uporabo ultrazvoka;

- vsebinah osebne anamneze in pregledih v nosečnosti;
- normalnih vrednostih osnovnih laboratorijskih testov v nosečnosti;
- normalnem poteku nosečnosti ter spremembah in težavah, ki jih ta prinaša;
- normalnih vrednostih osnovnih laboratorijskih presejalnih testov (hemoglobin v krvi, pregled urina);
- normalnem poteku nosečnosti: telesnih spremembah, običajnih težavah, o pričakovani višini fundusa;
- posledicah odstopanja od normalnih vrednosti pri višini fundusa, kot npr. zastoj v rasti ploda, oligo- in poli-hidramnij, večplodnost;
- dejavnikov tveganja za razvoj ploda, ki zahtevajo napotitev k drugim zdravstvenim strokovnjakom;
- normalnih psiholoških spremembah v nosečnosti, znakih psihosocialnega stresa in njihovem vplivu na žensko in družino;
- varnih, lokalno dostopnih nefarmakoloških sredstvih in prehranskih dopolnilih za uporabo med nosečnostjo in v poporodnem obdobju;
- ugotavljanju stanja ploda med nosečnostjo, vključujoč nadzor bitja otrokovega srca in gibov;
- prehranskih potrebah nosečnice in ploda;
- potrebah po zdravstveni vzgoji, povezani z normalnimi telesnimi spremembami v nosečnosti, lajšanju težav v nosečnosti, higieni, spolnosti, prehrani in delu na delovnem mestu ter zunaj njega;
- osnovnih načelih farmakokinetike v nosečnosti predpisanih zdravil;
- vplivu zdravil, uličnih drog, psihoaktivnih snovi, zeliščnih pripravkov ter zdravil brez recepta na nosečnost in plod;
- vplivu kajenja ter uživanja alkohola in psihoaktivnih snovi na nosečnico in njen plod;
- ključnih elementih in pripravi na porod, vključno z obravnavo urgetnih stanj;
- pripravi domačega okolja in družine na prihod novorojenčka;
- znakih začetka poroda;
- tehnikah, ki omogočajo sprostitev in lajšajo bolečino med rojevanjem;
- znakih in simptomih stanj, ki ogrožajo življenje nosečnice in/ali njenega ploda, kot so: preeklampsija, eklampsija, vaginalne krvavitve, prezgodnji porod, hujša anemija, prezgodnja ločitev normalno ležeče posteljice ...;
- metodah svetovanja nosečnici z različnimi okužbami in/ali kužnimi boleznimi, vključno z načini za preprečevanje prenosa na plod;
- znakih, simptomih in indikacijah za napotitev k drugim strokovnjakom zaradi možnega vpliva različnih stanj in bolezni na zdravje nosečnice in/ali ploda (astma, okužba s HIV, sladkorna bolezen, srčne bolezni, napačna lega ploda, nepravilnosti posteljice, prezgodnji porod, potermimska nosečnost ...);
- laktaciji in dojenju.

B. SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima splošne sposobnosti in/ali spretnosti za:

- jemanje začetne in nadaljevalne anamneze ob vsakem pregledu v nosečnosti;
- izvedbo telesnega pregleda in razlago ugotovitev pacientki;
- merjenje in vrednotenje vitalnih znakov nosečnice (temperatura, krvni tlak, pulz ...);
- oceno prehranjenosti nosečnice in povezavo z rastjo ploda; pri tem svetuje o prehranskih potrebah v nosečnosti;
- izvedbo zunanje porodniške preiskave, vključno z merjenjem višine fundusa, lege, pozicije in prezentacije ploda;

- poslušanje plodovih srčnih utripov s Pinardovo slušalko, spremljanje plodovih srčnih utripov z minifetonom in tipanje plodovih gibov;
- snemanje plodovih srčnih utripov s CTG aparatom;
- pregled medenice in merjenje velikosti maternice (odvisno od višine nosečnosti);
- merjenje medenice za oceno pravilnosti;
- oceno rasti in lege ploda, lokacije placente in količine plodovnice;
- določitev predvidenega termina poroda;
- izvajanje hitrih diagnostičnih testov (biokemični testi za ugotavljanje razpoka plodovih ovojev in začetka poroda, vrednost β HCG, glukoze v krvi, analiza urina z reagenčnimi trakovi);
- zdravstveno vzgojo mladostnic, žensk in družin o normalni nosečnosti, opozorilnih znakov in simptomov ter načinih, kdaj in kako stopiti v stik z babico;
- učenje in/ali demonstracijo ukrepov za preprečevanje običajnih tegob v nosečnosti;
- individualno ali skupinsko izvedbo programov priprave na porod in starševstvo, fiziološke spremembe v času nosečnosti, poroda in poporodnega obdobja v okviru dispanzerja, šole za starše ali v domačem okolju s poudarkom na zdravem načinu življenja, jemanju folne kisline in identifikaciji dejavnikov tveganja v domačem ali delovnem okolju;
- ugotavljanje odstopanj od normalnega in izvedbo (samostojno ali v sodelovanju z drugimi strokovnjaki) na dokazih temelječih in lokalno sprejemljivih in dostopnih ukrepov v primeru:
 - nezadostne prehranjenosti,
 - nezadostne rasti maternice, vključno s sumom na oligo- ali polihidramniji ter molarno nosečnost,
 - zvišan krvni tlak, proteinurija, prisotnost edemov, glavobola, motenj vida, bolečine v žlički,
 - krvavitve iz nožnice,
 - večplodne nosečnosti, nepravilne lege/vstave ob roku,
 - smrti ploda v maternici,
 - razpoka plodovih ovojev pred predvidenim terminom poroda,
 - okužbe z mikroorganizmi (hepatitis B in C, HIV/AIDS ...);
- ugotavljanje odstopanj od fiziološke nosečnosti in naporitev k drugim strokovnjakom;
- samostojno opravljanje preventivnega sistematičnega pregleda v 16., 32., 37., 38. in 39. tednu nosečnosti v skladu s predpisi (Pravilnik o spremembah Pravilnika za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, 2018) (Uradni list RS, št. 57/18).

C. NAPREDNA ZNANJA IN SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima napredna znanja in/ali spretnosti za:

- oceno rasti ploda z uporabo ultrazvoka,
- samostojno predpisovanje (glede na prakso) izbranih nujno potrebnih zdravil in njihovo doziranje.

5.4 Babiška obravnava med porodom

Babice izvajajo visokokakovostno in kulturno sprejemljivo obporodno obravnavo porodnic, izvedejo varen in strokovni porod ter znajo v primeru zapletov ukrepati tako, da zagotovijo optimalno zdravje žensk in novorojenčkov.

A. ZNANJE

Babica razume in ima splošna znanja o:

- fiziologiji poroda;
- anatomiji plodove glave, njenih mečavah in šivih;
- psiholoških in kulturnih vidikih poroda;
- znakih za začetek poroda;
- fiziološkem poteku poroda in o uporabi partograma;
- indikacijah za stimulacijo poroda;
- meritvah za ocenjevanje stanja ploda in matere med porodom;
- vstopu in spuščanju ploda skozi medenico ter mehanizmih poroda pri različnih plodovih prezentacijah in pozicijah;
- načinih in metodah za lažji porod: prisotnost bližnjih, ustrezni položaji, hidracija, čustvena podpora, nefarmakološka sredstva za lajšanje bolečin;
- farmakoloških načinih lajšanja porodne bolečine, njihovih tveganjih ter vplivu na normalni potek poroda;
- zapletih med porodom (krvavitve, zastoj poroda, nepravilne lege, eklampsija, šokovna stanja pri materi, nenormalen plodov srčni utrip, okužba, izpad popkavnice ...);
- varovanju presredka;
- indikacijah za epiziotomijo;
- vlogi asistence pri porodu;
- načelih fiziološkega poteka tretje porodne dobe;
- načelih aktivnega vodenja tretje porodne dobe;
- tehnikah šivanja epiziotomijske rane in raztrganin presredka;
- zapletih med in po porodu, kot so zastoj ramen, zaostal delček posteljice, adherentna posteljica, prolaps maternice, asfiksija novorojenčka ...;
- bimanualni kompresiji;
- indikacijah za operativno dokončanje poroda (zastoj poroda, fetalni distress, kefalopelvina disproporca ...);
- vlogi porodnega spremljevalca.

B. SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima splošne sposobnosti in/ali spretnosti za:

- jemanje babiške anamneze in merjenje vitalnih znakov med porodom;
- izvedbo ciljanega telesnega pregleda med porodom;
- izvedbo zunanje porodniške preiskave;
- oceno pogostosti in jakosti popadkov;

- izvedbo vaginalnega pregleda za ugotavljanje zrelosti in odprtosti materničnega ustja, vodilnega plodovega dela, njegove pozicije, stanja ovojev in pravilnosti medenice;
- beleženje napredovanja poroda z uporabo partograma;
- nudenje telesne in psihološke opore porodnici in družini ter promocijo normalnega poroda;
- spodbujanje prisotnosti spremljevalca pri porodu;
- zagotavljanje primerne hidracije, hrane in nefarmakoloških ukrepov za izboljšanje počutja med porodom;
- farmakološko lajšanje bolečine;
- skrb za prazen mehur in po potrebi katetrizacijo;
- ugotavljanje nepravilnega poteka poroda in pravočasno ukrepanje in/ali napotitev k drugim strokovnjakom;
- prožitev ali stimulacijo poroda z nefarmakološkimi metodami;
- sprožitev ali stimulacijo poroda s farmakološkimi metodami;
- lokalno anestezijo presredka pred šivanjem epiziotomijske rane ali raztrganine presredka;
- izvedbo epiziotomije;
- porajanje ploda v glavični vstavi;
- porajanje v obrazni in medenični vstavi;
- sprostitvev okrog plodovega vratu ovite popkovnice;
- stisnjenje, prerez popkovnice in ureditev popkovnega krna;
- ugotavljanje nepravilnega poteka poroda, pravočasno ukrepanje in izvedbo neodložljivih ukrepov pred prihodom zdravnika ali prevozom v bolnišnico;
- obveščanje zdravnika ali napotitev k drugim strokovnjakom;
- sodelovanje v timu pri porodu s patološkim potekom;
- spremljanje fiziološkega poteka tretje porodne dobe;
- aktivno vodenje tretje porodne dobe;
- pregled posteljice in ovojev;
- masažo maternice po porodu;
- zagotavljanje varnega okolja za navezovanje matere in otroka in zagotavljanje stika koža na kožo;
- podpora in (po potrebi) pomoč pri prvem pristavljanju;
- oceno in beleženje izgube krvi;
- pregled nožnice in materničnega vratu;
- šivanje poškodb presredka prve stopnje;
- ukrepanje pri poporodni krvavitvi z uporabo primernih tehnik in po potrebi uterotonikov;
- ugotavljanje šokovnega stanja in primerno ukrepanje;
- vstavitev i. v. kanile in jemanje vzorcev krvi za preiskave;
- spremljanje stanja ploda in matere z različnimi kliničnimi metodami in tehničnimi sredstvi, vključujoč ugotovitev odmika od normalnega poteka (CTG, DECTG, minifeton, IUP, manualna metoda, EKG ...);
- organizacijo in izvedbo transporta nosečnice/porodnice k strokovnjakom na višji ravni, vključno z zdravili in opremo ter s spremljevalcem za izvajanje nujnih ukrepov med transportom;
- izvedbo temeljnih postopkov oživljanja tako pri porodnici kakor tudi pri novorojenčku.

C. NAPREDNA ZNANJA IN SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima napredna znanja in/ali spretnosti za:

- šivanje epiziotomijske rane;
- izvedbo vakuumske ekstrakcije;
- šivanje poškodbe presredka druge, tretje in četrte stopnje;
- ročno luščenje posteljice;
- ugotavljanje in oskrbo poškodb porodne poti, vključno z aplikacijo lokalnega anestetika;
- samostojno predpisovanje (glede na prakso) izbranih nujno potrebnih zdravil in njihovo doziranje;
- porajanje ploda v medenični vstavi;
- asistenca zdravniku pri operativnih tehnikah dokončanja poroda;
- izvedbo bimanualne kompresije in kompresije aorte.

5.5 Vloga babice v poporodnem obdobju matere

Babice izvajajo visokokakovostno in kulturno sprejemljivo poporodno skrb za ženske, njihove novorojenčke in celotno družino.

A. ZNANJE

Babica razume in ima splošna znanja o:

- anatomiji dojk;
- fiziologiji laktacije;
- fiziologiji ovarijske funkcije;
- pravilnem celjenju in negovanju operativne rane (epiziotomije, rane po carskem rezu);
- telesnih in čustvenih spremembah po porodu ter o normalnem poteku involucije maternice;
- procesu laktacije in spremljajočih pojavih, kot so spremembe v dojkah, nastajanje in pomanjkanje mleka;
- pomenu zgodnjega pristavljanja za mater in novorojenčka;
- prehrani doječe matere, počitku, aktivnostih in telesnih potrebah (npr. uriniranje in odvajanje) takoj po porodu;
- načelih navezovanja staršev in otroka;
- znakih nepravilnega celjenja in involucije maternice (npr. podaljšana krvavitev, okužba);
- kazalnikih težav z dojenjem, vključno s pojavom mastitisa;
- znakih in simptomih ogroženosti v poporodnem obdobju (npr. vaginalne krvavitve, embolizmi, poporodna preeklampsija in eklampsija, sepsa, depresija);
- znakih in simptomih določenih poporodnih zapletov (npr. anemija, hematoma, depresija, tromboflebitis, zastoj urina, inkontinenca urina in blata, fistula);
- načelih medosebne komunikacije in podpore žalujočim ženskam in/ali njihovim družinam (smrt matere, mrtvorojenost, splav, smrt novorojenčka, prirojene anomalije);
- pristopih in strategijah za nudenje podpore najstnicam, žrtvam nasilja (vključno s posilstvom);
- načinih odstranjevanja zaostalih produktov nosečnosti (npr. koščkov placente in/ali ovojev ...);

- načelih preprečevanja prenosa okužb z matere na plod v poporodnem obdobju;
- metodah načrtovanja družine, primernih za poporodno obdobje (npr. metoda laktacijske amenoreje, progestronski oralni kontraceptivi);
- družbeno organiziranih načinov pomoči po porodu ter kako jih lahko ženska in njena družina izkoristijo.

B. SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima splošne sposobnosti in/ali spretnosti za:

- jemanje anamneze, vključno s podrobnostmi o nosečnosti in porodu;
- izvedbo telesnega pregleda matere;
- nudenje podpore žalujoči ženski in/ali njihovim družinam (smrt matere, mrtvorojenost, splav, smrt novorojenčka, prirojene anomalije);
- spremljanje procesa žalovanja;
- oceno involucije maternice in celjenja porodnih poškodb in/ali raztrganin;
- spodbujanje zgodnjega pristavljanja novorojenčka (v prvi uri po rojstvu);
- učenje matere brizganja (tudi ročnega) in shranjevanja izbrizganega mleka;
- učenje matere o skrbi zase in za otroka po porodu, vključno z znaki in simptomi zapletov, ter o možnih oblikah pomoči;
- učenje ženske in njene družine o spolnosti in načrtovanju nosečnosti po porodu;
- svetovanje v zvezi z načrtovanjem družine;
- zagotavljanje primerne oskrbe v primeru zapletov v poporodnem obdobju (npr. anemija, pretirana poporodna otožnost, hematoma, okužba) in po potrebi napotitev k drugim strokovnjakom;
- nudenje prve pomoči pri poznih poporodnih krvavitvah in napotitev k drugim strokovnjakom, če je to potrebno.

C. NAPREDNA ZNANJA IN SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima napredna znanja in/ali spretnosti za:

- samostojno predpisovanje (glede na prakso) izbranih nujno potrebnih zdravil in njihovo doziranje.

5.6 Babiška obravnava novorojenčka

Babice izvajajo visokokakovostno in kulturno sprejemljivo obravnavo zdravega novorojenčka, novorojenčka, ki zahteva posebno nego, vključno z nedonošenčkom, prenošenim novorojenčkom, novorojenčkom s premajhno telesno težo in bolnimi novorojenčki od rojstva do zaključenega četrtega tedna starosti.

A. ZNANJE

Babica razume in ima splošna znanja o:

- sistematičnem pregledu novorojenčka in ocenjevanju stanja po porodu (vključno z oceno po Apgarjevi lestvici ali z drugimi metodami za ocenjevanje srčnega utripa in dihanja);

- ocenjevanju prilagajanja novorojenčka na življenje zunaj maternice (npr. fiziološke spremembe v pljučnem in srčno-žilnem sistemu);
- opazovanju in ocenjevanju novorojenčkov, ki zahtevajo posebno nego, vključno z nedonošenčki, prenošeni-mi novorojenčki, novorojenčki s premajhno telesno težo in bolnimi novorojenčki;
- osnovnih potrebah novorojenčka: dihanje, ohranjanje toplote, hranjenje, navezovanje;
- negi popka, ki je v skladu s priporočenimi smernicami in standardom oskrbe;
- prednostih različnih metod za ohranjanje toplote novorojenčka, vključno s stikom koža na kožo;
- metodah in pomenu ocenjevanja gestacijske starosti novorojenčka;
- značilnostih novorojenčkov z nizko porodno težo in njihovih potrebah;
- značilnostih zdravih novorojenčkov (videz in obnašanje);
- psihologiji in patologiji novorojenčka;
- normalni rasti in razvoju nedonošenčkov;
- normalni rasti in razvoju novorojenčka in otroka;
- pravilnem ravnanju z novorojenčkom;
- posebnostih zdravega novorojenčka (npr. oblika glave, mongolska pega);
- promociji zdravja in preventivi obolenj novorojenčkov in otrok, vključno z vsakodnevno nego (npr. skrb za popek, hranjenje);
- koristih in tveganjih cepljenja od rojstva do zgodnjega otroštva;
- kulturnih običajih, povezanih z novorojenčki;
- načelih hranjenja otrok in različnih možnosti hranjenja;
- znakih in simptomih zapletov, ki zahtevajo napotitev ali premestitev (npr. zlatenica, hematoma, cerebralno draženje, sumljive poškodbe, hemangiomi, hipoglikemija, hipotermija, dehidracija, okužba, kongenitalni sifilis ...).

B. SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima splošne sposobnosti in/ali spretnosti za:

- skrb za novorojenčka takoj po porodu;
- oceno stanja novorojenčka (vključno z oceno po Apgarjevi lestvici ali z drugimi metodami za ocenjevanje srčnega utripa in dihanja);
- ohranjanje normalne temperature novorojenčka (odeja, kapa), temperature okolja, promocije stika koža na kožo;
- nujne ukrepe pri novorojenčku zaradi dihalne stiske (oživljanje, aspiracija), hipotermije, hipoglikemije;
- izvajanje primernih ukrepov pri obravnavi novorojenčkov z nizko ali zelo nizko porodno težo;
- telesni pregled novorojenčka in znake stanj, ki so nezdružljiva s preživetjem;
- ocenjevanje gestacijske starosti;
- rutinske postopke za novorojenčka, skladno z nacionalno zakonodajo in strokovnimi priporočili (npr. identifikacija, nega oči, presejalni testi, aplikacija vitamina K, prijava rojstva);
- položaje za dojenje in spodbujane izključnega dojenja;
- prepoznavo potreb, ukrepov za stabilizacijo in morebitno premestitev ogroženega novorojenčka na intenzivno enoto;
- poučevanje staršev o nevarnih znakih pri novorojenčku in kdaj poiskati strokovno pomoč;
- poučevanje staršev o normalni rasti in razvoju dojenčka in otroka ter kako zadovoljiti njegove vsakodnevne potrebe;
- pomoč staršem za dostopanje do družbenih oblik pomoči družini;

- nudenje podpore staršem pri žalovanju ob splavu, mrtvorojenosti, prirojenih anomalijah ali smrti novorojenčka;
- nudenje podpore staršem med transportom novorojenčka ali v času ločitve (bivanje na oddelku za intenzivno nego in terapijo);
- nudenje podpore in poučevanje staršev dvojčkov, trojčkov ter o njihovih posebnih potrebah in oblikah pomoči;
- skrb za novorojenčka, rojenega materi, okuženi z različnimi mikroorganizmi;
- skrb za novorojenčka, rojenega materi, odvisnici od prepovedanih snovi.

C. NAPREDNA ZNANJA IN SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima napredna znanja in/ali spretnosti za:

- opazovanje vedênja novorojenčka (NBO – Newborn behavioral observations).

5.7 Babiška obravnava žensk z ginekološkimi obolenji ter žensk v perimenopavzi in menopavzi

Babice izvajajo individualizirano in kulturno sprejemljivo skrb za ženske ob prekinitvi nosečnosti, z ginekološkimi obolenji ter ženskami v perimenopavzi in menopavzi skladno z nacionalno zakonodajo in strokovnimi priporočili.

A. ZNANJE

Babica razume in ima splošna znanja o:

- nacionalni zakonodaji in strokovnih priporočilih v zvezi s prekinitvijo nosečnosti, ginekološkimi obolenji, perimenopavzo in menopavzo;
- dejavnikih, pomembnih za odločitve v zvezi z nenačrtovano nosečnostjo;
- metodah o načrtovanju družine, primernih v obdobju po splavu;
- vključitvenih kriterijih za različne oblike prekinitve nosečnosti;
- informacijah, potrebni skrbi in podpori (fiziološki in psihološki), ki jih ženska potrebuje med in po splavu, po ginekoloških operacijah ter v perimenopavzi in menopavzi;
- normalnem procesu involucije ter telesnem in čustvenem okrevanju po splavu;
- znakih in simptomih nepopolne involucije in ostankih nosečnosti po splavu (npr. podaljšana krvavitev iz nožnice, okužba);
- znakih in simptomih zapletov in življenje ogrožajočih stanjih po splavu (npr. podaljšana krvavitev, okužba);
- osnovah delovanja zdravil za prekinitev nosečnosti;
- ginekoloških in kirurških operacijah ter urgentnih stanjih v ginekologiji;
- znakih in simptomih perimenopavze in menopavze;
- nacionalnih preventivnih in presejalnih programih ter svetovanju ženskam v zvezi s tem.

B. SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima splošne sposobnosti in/ali spretnosti za:

- določanje trajanja nosečnosti z uporabo datuma zadnje menstruacije, bimanualne preiskave in/ali urinskega testa;
- svetovanje ženskam, ki dvomijo o pravilnosti odločitve o prekinitvi nosečnosti in nudenje podpore pri dokončni odločitvi;
- poučevanje in svetovanje ženskam (in članom družine) o spolnosti in metodah načrtovanja družine po splavu;
- zagotavljanje informacij o načrtovanju družine ob splavu;
- ocenjevanje involucije maternice in po potrebi napotitev k drugim strokovnjakom;
- poučevanje matere o skrbi zase, vključno s počitkom in hranjenjem ter o znakih za zaplete (krvavitev ...);
- ugotavljanje znakov in zaplete po splavu (vključno s perforacijo maternice) ter po potrebi napotitev k drugim strokovnjakom;
- poučevanje in svetovanje ženskam v perimenopavzi in menopavzi ter ženskam po ginekoloških operacijah;
- poučevanje samopregledovanja dojk.

C. NAPREDNA ZNANJA IN SPOSOBNOSTI IN/ALI SPRETNOSTI

Babica ima napredna znanja in/ali spretnosti za:

- predpisovanje zdravil za prekinitvev nosečnosti in njihovo doziranje v skladu z uveljavljeno nacionalno zakonodajo in strokovnimi priporočili.

Literatura

Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36, 2005. Uradni list Evropske unije L 255/22.

Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2013/55, 2013. Uradni list Evropske unije L 354/132.

International Confederation of Midwives, 2014. *Philosophy and Model of Midwifery Care*. Available at: <https://www.internationalmidwives.org/assets/files/definitions-files/2018/06/eng-philosophy-and-model-of-midwifery-care.pdf> [10.12. 2019].

International Confederation of Midwives. 2017a. *International Definition of the Midwife*. Available at: https://www.internationalmidwives.org/assets/files/definitions-files/2018/06/eng-definition_of_the_midwife-2017.pdf [10.12. 2019].

International Confederation of Midwives, 2017b. *Bill of Rights for Women and Midwives*. Available at: https://www.internationalmidwives.org/assets/files/general-files/2019/01/cd2011_002-v2017-eng-bill_of_rights-2.pdf [10.12. 2019].

International Confederation of Midwives, 2019. *Essential Competencies for Basic Midwifery Practice*. Available at: https://www.internationalmidwives.org/assets/files/general-files/2019/10/icm-competencies-en-print-october-2019_final_18-oct-5db05248843e8.pdf [10.12. 2019].

Kodeks etike za babice Slovenije, 2014. Uradni list Republike Slovenije, št. 71.

Odredba o seznamu poklicev v zdravstveni dejavnosti, 2014. Uradni list Republike Slovenije, št. 4.

Odredba o seznamu izvajalcev zdravstvenih poklicev, ki morajo biti vpisani v register in imeti veljavno licenco, 2013. Uradni list Republike Slovenije, št. 16.

Požun, P., Štemberger Kolnik, T. & Prelec, A., 2010. *Poročilo ekspertne skupine Zbornice – Zveze o aktivnostih Zbornice – Zveze v procesu usklajevanja s pravnim redom EU ter analiza doseženega*.

Dostopno na: www.zbornica-zveza.si/sites/default/files/doc_attachments/euporocilo_o_aktivnostih_zbornice-zveze_v_procesu_usklajevanja_s_pravnim_redom_eu_ter_analiza_dosezenega_2010.pdf [1. 4. 2021].

Pravilnik o registru in licencah izvajalcev v dejavnosti zdravstvene ali babiške nege, 2016. Uradni list Republike Slovenije, št. 3, št. 62.

Pravilnik o minimalnih pogojih usposobljenosti in pridobljenih pravic za poklice zdravnik, zdravnik specialist, zdravnik splošne medicine, doktor dentalne medicine, doktor dentalne medicine specialist, diplomirana medicinska sestra, diplomirana babica in magister farmacije, 2017. Uradni list Republike Slovenije, št. 4.

Pravilnik o spremembah Pravilnika za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, 2018. Uradni list Republike Slovenije, št. 57.

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o minimalnih pogojih usposobljenosti in pridobljenih pravic za poklice zdravnik, zdravnik specialist, zdravnik splošne medicine, doktor dentalne medicine, doktor dentalne medicine specialist, diplomirana medicinska sestra, diplomirana babica in magister farmacije, 2020. Uradni list Republike Slovenije, št. 10.

Sandall, J., Soltani, H., Gates, S., Shennan, A., Devane, D., 2016. *Midwife-led continuity models versus other models of care for childbearing women*. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 4. (CD004667), pp. 1-91. Available at: <https://doi.org/10.1002/14651858.CD004667.pub5> [10.12. 2019].

Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, 2008. *Poklicne kompetence in aktivnosti v zdravstveni in babiški negi*. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije. Dostopno na: https://www.zbornica-zveza.si/sites/default/files/doc_attachments/poklicne_aktivnosti_in_kompetence08_0.pdf [10. 12. 2019].

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstveni dejavnosti (ZZDej-K), 2020. Uradni list Republike Slovenije št. 82.

Zakšek, T., Drglin, Z., Mivšek, AP., Šimnovec, I., Skubic, M. & Stanek Zidarič, T., 2008. *Kompetence za osnovno babiško prakso*. *Obzor Zdr N.*, 42(3), pp. 215–220.

ZBORNICA ZDRAVSTVENE IN BABIŠKE NEGE SLOVENIJE -
ZVEZA STROKOVNIH DRUŠTEV MEDICINSKIH SESTER, BABIC
IN ZDRAVSTVENIH TEHNIKOV SLOVENIJE